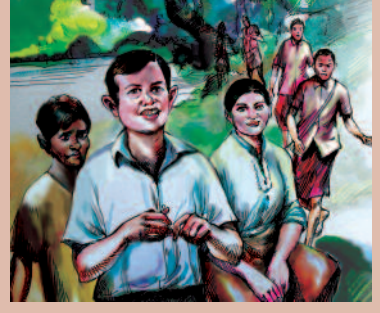

ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ...

ಬಾಲ್ಯದ ಆಟದ ದಿನಗಳಲ್ಲೇ ಅಸ್ವಶ್ಚತೆ ಆಚರಣೆಯ ಮೊದಲ ಘಟನೆ ಗಾಂಧಿಯ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಆಟದ ವಯಸ್ಸಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದೇನು? ಆಟ ನಿಜವಾಗುವುದು ದಾಂಪತ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ. ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲರು ಸೇರಿ ಆಡಿದ 'ಮದುವೆಯ ಆಟ' ದಿಟದ ಮದುವೆಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ತಾರುಣ್ಯದ ಚಾಂಚಲ್ಯದ ನಡುವೆಯೂ ಪತ್ನಿಯ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಗಾಂಧಿಯನ್ನು ಕಾಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಅಕ್ಷರ ಕಲಿಸುವುದು ಕಲಿತಷ್ಟು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಅಕ್ಷರ ಕಲಿಯುವುದಷ್ಟೇ ಶಿಕ್ಷಣವಲ್ಲ. ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗದಿದ್ದರೂ ಕಸ್ತೂರ್ ಬಾ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಹೊಳಪು ತನಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯದೇನಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಗಾಂಧಿಯ ಅರಿವಿಗೆ ಬರಲು ಹೆಚ್ಚು ಸಮಯವೇನೂ ಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮಗುವನ್ನು ತೂಗುತ್ತ ತನ್ನಯತೆಯ ತಂಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲುತ್ತ ಇದ್ದ ಕಸ್ತೂರ್‌ಗೆ ಗಾಂಧಿಯ ಆಗಮನ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕ್ಷಣಕಾಲ ನಿಂತ ಗಾಂಧಿ ಕಸ್ತೂರ್ ಭುಜದ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟರು. ಆಗ ನೋಡಿದ ಕಸ್ತೂರ್ 'ಯಾವಾಗ ಬಂದಿ?' ಎಂದರು.

'ನಿನ್ ಮಗ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೇಲೆ ಗಂಡನ ನೆನಪೇ ಇಲ್ಲ ಅನ್ನುತ್ತೆ.'

ಗಾಂಧಿ ತಮಾಷೆ ಮಾಡಿದರು.

'ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಮಗ; ಒಬ್ಬಳ ಮಗ ಅಲ್ಲ.'

'ಎಷ್ಟು ನಯವಾಗ್ ಹೇಳ್ತೀಯ ನೀನು!'

ಕಸ್ತೂರ್ ನಸುನಕ್ಕರು

'ನಾನಾಗಿದ್ದೆ ಏನ್ ಹೇಳ್ತಿದ್ದೆ ಗೊತ್ತಾ?'

ಕಸ್ತೂರ್ ಏನು ಎಂಬಂತೆ ನೋಡಿದರು.

'ನಾನಿಲ್ಲಿ ಮಗು ಎಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದ ಅಂತಿದ್ದೆ.'

'ಅದು ಗಂಡಸ್ಸು ಭಾಷೆ ಬಿಡಿ.'

ಗಾಂಧಿ ಆ ಮಾತು ಅಲ್ಲಿಗೇ ಬಿಟ್ಟರು.

'ಮಗನಿಗೆ ಏನ್ ಹೆಸರಿಡೋದು?' ಅಂತ ಕೇಳಿದರು.

'ನಿವೇ ಹೇಳಿ. ನಾನು ಏನೇ ಹೇಳಿದ್ರೂ ತೀರ್ಪು ನಿಮ್ಮೇ ಅಲ್ಲ?'

'ತೀರ್ಪು ಮುಂಚೆ ವಾದ ಕೇಳಬೇಕಲ್ಲ?'

'ಮೊದಲೇ ತೀರ್ಪು ತೀರ್ಮಾನ ಆಗಿರೋದೂ ಉಂಟಲ್ಲ?'

'ಈಗ ವಾದ-ಪ್ರತಿವಾದ ಬೇಡ ಬಿಡು. ಹರಿಲಾಲ್ ಅಂತ ಹೆಸರು ಇಡೋಣ.'

'ತೀರ್ಪು ಬಂತಾಯ್ತು. ಅಪ್ಪಣೆ - ನಸುನಕ್ಕರು ಕಸ್ತೂರ್.'

'ನಿನ್ ಹತ್ತ ಬೇರೆ ಹೆಸರಿದ್ದರೆ ಅಪೀಲ್ ಮಾಡ್ಕೊಬಹುದು.'

ಎಂದು ಗಾಂಧಿ, ತಮಾಷೆ ಮಾಡಿದರು.

'ಅದೇನೂ ಬೇಡ. ನೀವು ಲಂಡನ್‌ಗೆ ಹೋಗೋ ವಿಷಯ ಹೇಳಿ. ಹೋಗ್ಲೇಬೇಕಾ?'

'ಹೌದು, ಹೋಗ್ಲೇಬೇಕು. ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರ್ ಆಗ್ಲೇ ಬೇಕು.'

'ನಿವ್ ಅಷ್ಟು ದೂರ ಹೋಗೋದು, ನಂಗಿಷ್ಟ ಇಲ್ಲ.'

'ಇಷ್ಟ ಇಲ್ಲ ಅಂತ ನಾನ್ ಹೋಗದೇ ಇರೋಕ್ ಆಗಲ್ಲ.'

'ನನಗೆ ಅಷ್ಟು ಕಾಲ ನಿಮ್ಮನ್ ಬಿಟ್ಟಿರೋಕ್ ಆಗಲ್ಲ.'

ಗಾಂಧಿ ಕೂಡಲೇ ತಮಾಷೆ ಮಾಡಿದರು:

'ಅಷ್ಟು ಕಾಲ ಜಗಳ ಆಡೋದ್ ತಪ್ಪುತ್ತಲ್ಲ! ಆರಾಮವಾಗಿರು.'

'ಅದಕ್ಕೇ ನನಗಾಗಲ್ಲ ಅಂದಿದ್ದು!'

ಗಾಂಧಿ ಅಚ್ಚರಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರು;

'ಜಗಳ ಆಡುತ್ತ ಆಮೇಲೆ ಹತ್ತಿರ ಆಗುತ್ತಾ... ಎಷ್ಟು ಚಂದ ಇತ್ತು!'

'ಹಾಗಂತ ವಾಪಸ್ ಬಂದ್‌ಮೇಲೆ ಒಟ್ಟಿಗೇ ಜಗಳ ಆಡಬೇಡ ಮಾರಾಯ್ತಿ.'

ಇಬ್ಬರೂ ಫಕ್ಕನೆ ನಕ್ಕರು. ಆಗ ಪುತಳಿಬಾಯಿ ಕೂಗಿದರು.

'ಮೋಹನದಾಸ, ಬಾ ಇಲ್ಲಿ.'

ಗಾಂಧಿ ಪಡಸಾಲೆಗೆ ಬಂದರು. ಪುತಳಿಬಾಯಿ ಏನೋ ತಳಮಳದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆ ಕಾಣಿಸಿತು.

'ನೀನು ಹೊರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗ್ಲೇಬೇಕೆ ಮೋಹನ್' ಎಂದು ಕೇಳಿದರು.

'ಯಾಕಮ್ಮ ಅದೀಗ ತೀರ್ಮಾನವಾದ ವಿಷಯ. ಹೋಗೇ ಹೋಗ್ಲೇನಿ.'

'ದುಡ್ಡು ಜೋಡುಸ್ತೇಕು.'

'ಅಣ್ಣನ್ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೇಳಿದೆ. ಪ್ರಯೋಜನ ಆಗ್ಲಿಲ್ಲ, ಏನಾದ್ರೂ ಮಾಡ್ತೀನಿ.'

'ಅದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲಪ್ಪ; ಅದೇನೂ ನಮ್ ಜಾತಿ ಪಂಡಿತರು ನಿಂಗೆ ಹೇಳಿಕಳ್ಳಿದಾರೆ. ವಿದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗೋದು ತಪ್ಪು, ಸಮುದ್ರಯಾನ ನಿಷಿದ್ಧ ಅಂತಿದಾರಂತೆ. ಹೋಗಿ ಮಾತಾಡ್ಕೊಂಡ್ ಬಾ.'

'ನಾನ್ ಸರ್ವಾಂಗ್ ಉತ್ತರ ಕೊಡ್ತೀನಿ ಬಿಡಮ್ಮ,' ಎಂದು ಗಾಂಧಿ ಹೊರಟರು.

'ಜಗಳ ಮಾಡ್ಕೊಬೇಡ' ಎಂದು ಹೇಳಲು ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ ತಾಯಿ.

ಗಾಂಧಿ ಬಂದರು; ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕೂತಿದ್ದ ಪಂಡಿತರ ಮುಂದೆ ನಿಂತರು. ಅವರು ಕೂತುಕೊಳ್ಳಲೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಗಾಂಧಿ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ನೋಡಿ, ತಾವಾಗಿಯೇ ಕೂತರು. ಹೇಳದೇ ಕೂತದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ಪೂಜಾರಿಪಂಡಿತರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ಇರಿಸು ಮುರಿಸಾಯಿತು. ತಮ್ಮ 'ಸನ್ನಿಧಿ'ಯನ್ನು- ಅರ್ಥಾತ್ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಎಂದೇ ಭಾವಿಸಿದ್ದವರು ಅವರು.

'ಏನ್ ಹೇಳಿಕಳ್ಳಿದ್ದು ತಾವು?' - ಎಂದು ಗಾಂಧಿಯೇ ಕೇಳಿದರು.

'ನಿಮ್ಮ ತಾಯಿ ತಂದೆಗೆ ವಿಷಯ ಮುಟ್ಟಿದ್ದಿ. ಅವರು ನಿನಗೇ ಹೇಳಿ ಅಂದಿದಾರೆ.' ಎಂದು

ಪ್ರಮುಖ ಪೂಜಾರಿ ಪಂಡಿತರೊಬ್ಬರು ಪೀಠಿಕೆ ಹಾಕಿದರು.

ಗಾಂಧಿ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರೇ ಮುಂದುವರೆಸಿದರು:

'ಲಂಡನ್‌ಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾ ಇದ್ದೀಯಂತೆ?'

'ಹೌದು.'

'ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರಯಾನ ನಿಷಿದ್ಧ ಅಂತ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ?'

'ಗೊತ್ತು.'

'ಗೊತ್ತಿದ್ದೂ ಹೋಗೋದು ದೊಡ್ಡ ತಪ್ಪು.'

'ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯೋದು ತಪ್ಪೇ?'

'ತಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಆದ್ರೆ ಸಮುದ್ರಯಾನ ಮಾಡೋದು ಶಾಸ್ತ್ರ ನಿಷಿದ್ಧ' ಎಂದರು ಪ್ರಮುಖರು. 'ಆದ್ರಿಂದ ನೀನು ಹೋಗೋ ಹಾಗಿಲ್ಲ' ಎಂದರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಖಡಕ್ಕಾಗಿ.

'ನಾನ್ ಹೋಗೋದನ್ನ ಯಾರೂ ತಡ್ಕೊಕಾಗಲ್ಲ.'

ಅಷ್ಟೇ ಖಡಕ್ಕಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸಿದರು ಗಾಂಧಿ.

'ಶಾಸ್ತ್ರ ತಡೆಯುತ್ತೆ ಶಾಸ್ತ್ರ.'

'ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾನ ಶಸ್ತ್ರ ಮಾಡಬೇಡಿ.'

'ನೀನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದ್ದೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತೆ.'

'ಏನು ಶಿಕ್ಷೆ?'

'ನಿನ್ನನ್ನು ಜಾತಿಯಿಂದ ಹೊರಗಾಗ್ಲೇವೆ. ಜಾತಿಭ್ರಷ್ಟನ ಮಾಡ್ಲೇವೆ.'

ಗಾಂಧಿ ವಿಚಲಿತರಾಗಲಿಲ್ಲ. 'ಮಾಡಿ' ಎಂದರು. ಪಂಡಿತರು ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಸುಮ್ಮನಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದುವರೆದು ಹೇಳಿದರು:

'ನಿನ್ನನ್ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲ. ನಿನ್ ಜೊತೆ ನಿನ್ ಹೆಂಡ್ತಿ, ಮಗು ಇಬ್ಬನ್ನೂ ಜಾತಿ ಭ್ರಷ್ಟರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡ್ಲೇವೆ.'

ಗಾಂಧಿಗೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣ - ತನ್ನ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಯಾಕೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಎಂದು ಅನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಕೂಡಲೇ ಅದರಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಹೇಳಿದರು:

'ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಭ್ರಷ್ಟ ಆಗೋದಿಂತ ಜಾತಿಭ್ರಷ್ಟ ಆಗೋದೇ ಒಳ್ಳೇದು. ಜಾತಿಯಿಂದ ಹೊರಗಾಕಿ. ನಾನ್ ಹೆದ್ರಲ್ಲ, ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆ ಹುಟ್ಟಿರೂ ಹಸುಗೂಸಿಗೂ ಜಾತಿ ಅಂಟಿಸೂ ನಿಮಗೆ ಹೆದ್ರೂ ಅಗತ್ಯ ಇಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟಿನ್ ಎಂದು ಎದ್ದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಬಿಟ್ಟರು.

ಪಂಡಿತರು 'ಅವ್ನ ಏನಾದ್ರೂ ಹೇಳ್ಕೊಳ್ಳಲಿ. ನಮ್ ತೀರ್ಮಾನವಾನ್ ಅವ್ನ ತಾಯಿತಂದೆಗೆ'